

Het intieme leven der vogels: DE FITIS

Door Dr. Jac. P. Thijssse

25 juli 1865 - 8 januari 1955

De *fitis* zingt in de bloeiende bomen. Dat is nog eens een mooie tijd, de tijd van de bloeiende bomen. De eeuwenoude, ernstige bomen, diep geworteld in de grond, dichte kronen verheffend ten hemel, kronen, gevormd in de strijd tegen wind en weer, op stammen, gescheurd door vorst en bliksem, en door onze grootouders versierd met initialen, die nu nauwelijks herkenbaar zijn.

En nu gaan die eerbiedwaardige monumenten zich tooien met bloesems van allerlei aard. Alles wat aan hen strak en ernstig was, gaat verloren onder franjes en pluimen, kwasten en kaarsjes en sluiers van sneeuw wit en rozerood.

Zij volgen elkander na van half maart tot ver in juli: wilgen en populieren, pruim, larix, kers en vogelkers, berk, spar, beuk, eik, den, peer, appel, kastanje en ten slotte de welriekende linde. En in al die bloeiende bomen, die nu zo jolig zijn en toch zoveel ervaren hebben, zingt de kleine gele *fitis*. Maar het meest houdt hij van berken en eiken.

Hij komt vóór de *nachtegaal* en vóór de zwaluw in 't laatst van maart of begin van april. Eerst komt als een boodschapper zijn dubbelganger de *tijftjaf*, even klein, maar eerder bruingeel dan groengeel en met een liedje, dat als een inleiding een bekoorlijkheid bezit, doch een belofte bevat, die niet in vervulling zou treden, wanneer de *fitis* niet volgde binnen veertien dagen.

Er gebeuren in de lente nog een menigte belangrijke dingen, die wij in 't geheel niet begrijpen. Er komen in 't laatst van maart of in 't begin van april dagen, waarop de aarde, de bosgrond heerlijker geurt en zachter aanvoelt dan anders, waarop de regendroppels zachter neerdalen en — ik schaam mij voor 't woord — olieachtig aanvoelen. De lucht maakt een andere indruk op de huid van handen en gelaat en ook onze geluidsen gezichtsgewaarwordingen zijn, niet krachtiger, maar veel aangener dan ooit.

Men noemt het ensemble van die gewaarwordingen wel eens „lentegevoel”. De oorzaken ervan liggen in 't duister,

er komt meer bij te pas dan temperatuur en vochtigheidstoestand. De ene mens gevoelt dat beter dan de andere; ik geloof, dat de dieren en vooral de vogels het veel eerder en veel sterker gevoelen dan wij, en dat wij misschien door een innige omgang met hen er ook meer ontvankelijk voor worden.

Ik heb nu al zovele voorjaren met de vogels bewust meegeleefd, dat ik ook de aprilmaand min of meer op vogelmanier gevoelen kan en ik voel 's morgens bij 't ontwaken, welke vogels in de nacht aangekomen kunnen zijn.

Daar is natuurlijk wel zelfbedrog bij, maar 't is toch wel aardig, om wanneer je juist de opmerking gemaakt hebt: „'t is net *fitis*weer vanmorgen,” in 't eerste 't beste eikje om de hoek de vogel werkelijk te zien en te horen. Ik weet daar nu wel weer een heel nuchtere uitlegging voor, maar ik heb nu eens geen zin, om die in verband met het *fitis*je ten beste te geven.

Als de *fitis* pas aankomt, is hij mooi groengeel op de rug, geel met wit langs de buikzij en heeft hij een heldergele streep over het oog. Al heel gauw verkleurt hij en dan wordt hij bruinachtig grijs, zo dat hij voor leken gaat gelijken op de vele grijze vogeltjes, die zingen in de meimaand.

Maar hij is klein, nauwelijks langer dan het *winterkoninkje*, en veel slanker, het snaveltje is fijn en spits, de pootjes mooi bruin. En zijn voornaamste kenmerk is wel, dat hij onophoudelijk rondvliegt in de bomen en de hele dag zijn wonder-schoon liedje zingt.

Soms vraag ik mij af, of ik die vogelklanken niet verkeerd beoordeel en of ik in eenzijdige vooringenomenheid ze niet te veel prijs. Heel verstandige mensen hebben mij daar wel eens over onderhouden en gezegd, dat ze van al dat moois niets horen. Dat drukt mij dan wel wat terneer, maar als ik merk, dat zij hun oordeel gevormd hebben in het reisseizoen, in augustus, dan krijg ik weer wat meer moed.

Daar staat dan weer tegenover, dat ik ook weer anderen ontmoet, die graag door dik en dun, bij nacht en ontij er op uit willen, om iets te zien en te horen te krijgen van het vogelleven en ondanks teleurstellingen en tegenspoeden daarin toch voldoening genoeg vinden, om iedere lente opnieuw te beginnen.

Voor zulke mensen krijgt tenslotte de eenvoudigste vogelloktoon een wonder-schone betekenis, hij roept voor de verbeelding op: de schone meinacht, de zonsondergang, de morgenstond, de weide vol bloemen, het blinkende meer, de geurige bosrand, de eindeloze wildernis van hei en duin en zee.

Mijn geleerde vrienden zullen zeggen, dat dit geen ornithologie is. Dat geef ik u onmiddellijk gaarne toe, maar het is veel beter en ik verzeker u, dat er bij onze wandelingen toch ook nog genoeg echte ornithologie beoefend wordt. Doch tenslotte komt het er toch opaan, dat wij door onze omgang met de vogels betere, gezonder, sterkere en fijner gevoelende mensen trachten te worden.

En daar nu het *fitisje* met zijn beminnelijke tegenwoordigheid en liefelijk geluid allerwegen de schoonste lentelandschappen opluistert, is hij voor ons geworden het symbool van de heerlijke lentewel-lust vol uitgelaten vreugd en diepe weemoed. Misschien is het een toeval, misschien hangt het samen met ons nog onbekende verschijnselen: zijn liedje bevat de duidelijke tegenstelling tussen uitgelaten vreugd en onuitsprekelijk verdriet en eindigt in weemoedige berusting: een volledige levensfilosofie.

O, hij begint zo blij en dapper met reine klokjesheldere slagtoontjes: een vrolijk handgeklap der boselfen. Doch juist als de hoogste vreugd nabij schijnt, komt er een wending van zo zielsroerende droefenis, dat ge luisterend de adem inhoudt, vol angst, wat nu verder zal volgen. Maar dan komt als een glimlach door tranen een decrescendo van zoete toonparen en dan is 't uit. Ieder jaar voel ik dat dieper en dat is ook alweer geen ornithologie.

Wel, dat niet alle *fitisjes* even fijn zingen; er zijn stumpers en virtuoson onder. Ook gebeurt het, dat ze slechts de ene of andere helft van hun lied ten

gehoore brengen en er schijnen er ook te zijn, die van weemoed niet willen weten en doodeenvoudig besluiten met een tjit-tjafliedje. Maar dat zijn dan toch ook geen echte *fitisjes*.

Het *fitisnest* ligt op de grond, wonderveilig verscholen. Nog deze zomer ontdekte ik er een, terwijl ik in 't gras lag aan de waterkant. Ge zult zeggen, dat ik voor iemand van mijn jaren nog al dikwijls in 't gras of in 't zand lig. Ik kan 't niet ontkennen, maar ik beleef er zo veel genoeg van, dat ik het in 't vervolg eer meer dan minder zal doen, en ik raad u zelfs aan, mijn voorbeeld te volgen. Ook doe ik dat allemaal in mijn trouwens zeer beperkte vrije tijd.

Nu, ik lag dan in 't gras aan de waterkant, dicht bij een bruggetje. Ik had al de zekerheid gekregen, dat er een roodstaartjesnest onder 't bruggetje zat, een eindje verder had ik twee *waterhoentjes* gezien met vijf jongen, een *ijsvogel* was voorbij gevlogen met een visje in de bek en een *wielewaal* had zitten roepen in een hoge abeel aan de overkant. Dat was voor een half uurtje al heel wat, maar er zou nog meer komen.

Een *fitis* had zitten zingen in een ahorn op mijn oever. Na een poosje kwam hij terug en bleef even zitten op de tak, waar hij zoëven gezongen had. Toen zwierde hij neer over het water, de zon scheen door zijn vleugeltjes heen, en daalde neer op een eikje, wipte van daar op een tweejarig zaailing-ahorn-tje en toen op de grond, waar nog meer ahorn-tjes stonden, alle met rode bladluisplekjes op de bladeren.

Ik dacht, „die gaat op de bladluizen af.” Na een poosje vloog hij er weer uit en nu kwam hij driemaal achtereen via ahorn-eik-ahorn weer naar hetzelfde plekje terug en toen wist ik natuurlijk, dat hij daar zijn nest had.

We zijn toen, om het fijne van de zaak te weten, met een schuitje er op los getogen en ofschoon ik precies wist, onder welk ahorn-tje de vogel telkens verdwenen was, hadden we nog heel veel moeite, om het nest te ontdekken.

Het was helemaal van dorre grassprietjes en plantenzels gebouwd, dicht ineengevlochten, met een duidelijke overkapping en de toegang was bijna niet te zien.

Over 't algemeen is de *fitis* nog al gelukkig met zijn broedsels; ze worden niet zo dikwijls verstoord als die van andere vogels. Men zou verwachten, dat ze veel te lijden zouden hebben van wezels of hermelijnen, maar dat valt bijzonder mee. Dat komt, doordat deze rovers voornamelijk jagen op de reuk en nu laat de *fitis* nooit een spoor achter op de grond, om de dooenevoudige reden, dat hij de grond niet betreedt.

Hij heeft, dat bleek ook bij mijn esdoornfitis, een vaste, onveranderlijke weg, om bij zijn nest te komen. Dat gaat van boom tot struik, van tak tot tak en met de laatste sprong is hij in 't nest. Ik heb wel eens van die takken weggesneden en dan was het vogeltje altijd eventjes de kluts kwijt. Hij keerde terug naar zijn vorige zitplaats, probeerde de reis nog eens en koos dan ten lange laatste een ander steunpunt. Dat gaf verandering in de route.

Ik heb 't nog nooit gewaagd, om 't nest te verleggen, maar ik zou het toch wel durven doen, want van al de fitisnesten, die ik bekeken en natuurlijk ook aange- raakt heb, is er nog nooit een verongelukt. Hij is aan ons al evenzeer gewend als de *winterkoning*.

Als de jongen uitgekomen zijn, dan circuleren de ouden onophoudelijk op de toegangsweg naar het nest. Iedere minuut wordt er voedsel gebracht. Maar nu blijkt dat de *fitis* van edeler maaksel is dan de *grauwe vliegenvanger*, want zelfs in deze drukke tijden vindt hij nog gelegenheid tot zingen. Telkens, wanneer hij de kronen der bomen afzoekt naar rupsen, blijft hij even op de tak zitten en zingt zijn lied. Wel gaat het haastig en vliegt hij nog zingend op, om weer aan 't werk te gaan, maar zo horen

wij dan toch het heerlijke lied tot in augustus.

De jongen zijn allerliefste vogeltjes, veel geler dan de oude en in de eerste dagen na het uitvliegen zeer geneigd tot gezelligheid, zodat ge het treffen kunt, ze bij halve dozijnen zij aan zij op de takken der bomen te zien zitten. Daar worden ze nog door de ouden gevoed, maar al na enkele dagen maken zij zelfstandige expedities in de groene boomkronen en veel eerder dan jonge *grauwe vliegenvangers* kunnen ze in hun eigen onderhoud voorzien.

Toch bestaat er een soort van betrekking tussen jonge vliegenvangers en jonge *fitisjes*. Wanneer ze hun ouders verlaten hebben, of wanneer hun ouders hen hebben verlaten, dan zoeken zij elkander op. In 't laatst van augustus ontmoet ik telkens gezelschappen van jonge *fitissen* en jonge vliegenvangers, die in sparrelaantjes en eiken kreupelhout heel luidruchtig met elkander spelen en er gezamenlijk op uitgaan, om aalbessen en late vlierbessen te eten.

Immiddels gaan de ouden ruien. De zeer gehavende veertjes van het bruiloftskleed vallen uit en ze krijgen nu een mooi nieuw dof groengeel gewaad. En dan gaan ze weer zingen, alsof ze de bladeren die ze in hun lentevreugd aan de bomen hebben zien komen, nu bij 't vergelen een weemoedig vaarwel willen toeroepen. De laatste *fitis*, die ik dit jaar gezien heb, zat te zingen in een ahorn met vergelend blad vol brandvlekken. En na elk liedje wipte hij even naar omlaag, om zich te goed te doen aan de mooie, grote, rode glimmende bessen van de wilde kamperfoelie.

(Uit: Het intieme leven der vogels, door Jac. P. Thijssse. Uitg. Vincent Loosjes, Haarlem, 1906).

Wij meenden dat artikelen van E. Helmans en Dr. Jac. P. Thijssse, de twee mannen wier werk ongetwijfeld in belangrijke mate ertoe heeft bijgedragen de oprichting van „Vogelbescherming” mogelijk te maken en van wie laatstgenoemde vele jaren lid was van het hoofdbestuur der vereniging, in dit „jubileumnummer” niet mochten ontbreken. Daartoe werd een keuze gemaakt uit reeds sinds vele jaren niet meer herdrukt werk. Voor adviezen bij deze keuze danken wij Prof. Dr. J. Helmans en Prof. Dr. K. H. Voous. De artikelen werden in de thans geldende spelling overgebracht. (Red.)